

Sygn. akt **II AKa 6/17**

WYROK

W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 16 lutego 2017 r.

Sąd Apelacyjny w Szczecinie, II Wydział Karny w składzie:

Przewodniczący:	SSA Andrzej Mania (spr.)
Sędziowie:	SA Grzegorz Chojnowski SA Andrzej Olszewski
Protokolant:	st. sekr. sądowy Jorella Atraszkiewicz

przy udziale prokuratora Prokuratury Okręgowej Anny Staniszczyk

po rozpoznaniu w dniu 16 lutego 2017 r. sprawy

P. D.

o odszkodowanie i zadośćuczynienie

na skutek apelacji wniesionej przez pełnomocnika wnioskodawcy

od wyroku Sądu Okręgowego w Szczecinie

z dnia 13 października 2016 r., sygn. akt III Ko 364/15

I. zmienia zaskarżony wyrok, w ten sposób, że jako podstawę oddalenia wniosku w miejsce art. 552 § 4 k.p.k. przywołuje art. 552a § 1 k.p.k. w brzmieniu nadanym ustawą z dnia 27 września 2013 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania karnego oraz niektórych ustaw (Dz. U. 2013, poz. 1247 ze zm.);

II. w pozostałym zakresie wyrok utrzymuje w mocy;

III. na podstawie art. 554 § 4 k.p.k. koszty postępowania odwoławczego ponosi Skarb Państwa.

Andrzej Olszewski Andrzej Mania Grzegorz Chojnowski

Sygn. akt II AKa 6/17

UZASADNIENIE

Pismem z dnia 10 czerwca 2015 r. pełnomocnik P. D. wniósł o zasądzenie od Skarbu Państwa na rzecz jego mandanta kwoty 35.000 złotych, tytułem zadośćuczynienia za niesłuszne zatrzymanie w dniu 10 czerwca 2014 roku przez funkcjonariuszy Komendy Powiatowej Policji w Stargardzie Szczecińskim (II K 800/14 Sądu Rejonowego w Stargardzie).

Po rozpoznaniu sprawy Sąd Okręgowy w Szczecinie wyrokiem z dnia 13 października 2016 r., sygn. III Ko 364/15, na podstawie art. 552 § 4 k.p.k., wniosek oddalił. Nadto stwierdził, że koszty postępowania na podstawie art. 554 § 4 k.p.k. ponosi Skarb Państwa.

Apelację od powyższego wyroku wywiódł pełnomocnik wnioskodawcy. Zarzucił obrazę przepisów prawa materialnego, tj. art. 552 § 4 k.p.k. poprzez jego niewłaściwe zastosowanie i błędne przyjęcie, że krzywda po stronie P. D. została zrekompensowana poprzez zaliczenie okresu zatrzymania na poczet orzeczonej kary grzywny ramach postępowania toczącego się przed Sądem Rejonowym w Stargardzie w sprawie o sygn. akt II K 800/14, a w konsekwencji oddalenie wniosku w przedmiocie zadośćuczynienia za niewątpliwie niesłuszne zatrzymanie.

Podnosząc powyższe skarżący wniósł o zmianę zaskarżonego wyroku i zasądzenie od Skarbu Państwa na rzecz P. D. kwoty 35.000 zł tytułem zadośćuczynienia za niesłuszne zatrzymanie go w dniu 10 czerwca 2014 r. przez funkcjonariuszy Komendy Powiatowej Policji w Stargardzie Szczecińskim.

Sąd Apelacyjny zważył, co następuje:

Apelacja pełnomocnika wnioskodawcy jest oczywiście bezzasadna. Stanowisko Sądu Okręgowego w Szczecinie wyrażone w kontestowanym wyroku w jego warstwie dyspozytywnej zasługuje bowiem na pełną aprobatę. Nie podważają zaś tego zarzut i argumentacja apelacji. Przede wszystkim dlatego, że odpowiedzialność Skarbu Państwa za wadliwe działanie organów władzy publicznej generalnie uregulowana jest w przepisach art. 417 k.c., art. 417¹, art. 417² k.c., przy czym stosownie do treści art. 421 k.c., powołanych przepisów nie stosuje się, jeżeli odpowiedzialność za szkodę wyrządzoną przy jej wykonywaniu jest uregulowana w przepisach szczególnych. Takim szczególnym uregulowaniem jest to zawarte w art. 552-558 k.p.k. regulujące odpowiedzialności Skarbu Państwa za szkodę wyrządzoną na skutek orzeczeń wydanych w postępowaniu karnym. Te to też przepisy, jak dowodzi tego wniosek z dnia 10 czerwca 2015r. (k. 2-4) pełnomocnik uczynił podstawą zgłoszonego żądania. Oczywistym przy tym jest, że roszczenie o odszkodowanie i zadośćuczynienia za niewątpliwie niesłuszne zatrzymanie ma charakter cywilny. Z wszystkiego tego konsekwencjami. Jedyna różnica to taka, że rozpoznanie żądania następuje w procesie karnym. Obowiązuje tu zatem także tzw. zasada nie retroakcji (art. 3 k.c.), która „oznacza, że nowego prawa nie stosuje się do oceny zdarzeń prawnych i ich skutków, jeżeli miały miejsce i skończyły się przed jego wejściem w życie” (zob. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 18 września 2014 r., sygn. V CSK 557/13, LEX nr 1523369). Skutki zdarzeń prawnych generalnie ocenia się zatem według przepisów obowiązujących w jego dacie. Nie jest to jednak zasada bezwzględna. Wyjątki od niej mogą bowiem wynikać z brzmienia nowego prawa, lub jego celu. W sprawie zdarzenie będące przedmiotem osądu, czy też raczej to, z którego wnioskodawca wywodzi swoje roszczenie zaistniało w dniu 10 czerwca 2014 r., kiedy to P. D. został zatrzymany do sprawy prowadzonej przez Prokuraturę Rejonową w Stargardzie Szczecińskim pod sygnaturą akt 1 Ds. 1091/14/Sp (k. 2 akt II K 800/14) i zwolniony następnego dnia, tj. 11 czerwca 2014 r. (k. 25 akt II K 800/14). Wówczas to obowiązywał art. 552 § 4 k.p.k. w brzmieniu: „odszkodowanie i zadośćuczynienie przysługuje również w wypadku niewątpliwie niesłusznego tymczasowego aresztowania lub zatrzymania”. Przy ocenie zaś kwestii niewątpliwie niesłusznego zatrzymania sąd wówczas zwykł „mieć na uwadze, jak wyraził to Sąd Najwyższy w uchwale z dnia 23.05.2006r., I KZP 5/06, OSNKG 2006/6/55, czy zastosowanie tego środka przymusu procesowego nastąpiło z obrazą przepisów rozdziału 27 Kodeksu postępowania karnego, a tym samym, czy spowodował on dolegliwość, jakiej osoba zatrzymana nie powinna była doznać, analizując to zagadnienie w aspekcie całokształtu okoliczności zaistniałych w sprawie, w której doszło do zatrzymania, a znanych w dacie orzekania w przedmiocie odszkodowania i zadośćuczynienia, w tym także z uwzględnieniem prawomocnego orzeczenia kończącego postępowanie w sprawie, w której nastąpiło zatrzymanie, jeżeli już zapadło (...)”. Powszechnie też akceptowane było wówczas w orzecznictwie, także Sądu Apelacyjnego w Szczecinie stanowisko, którego wyrazem jest kwestionowane rozstrzygnięcie, że zaliczenie okresu tymczasowego aresztowania/zatrzymania na poczet orzeczonej w sprawie kary wyklucza późniejsze wystąpienie o odszkodowanie i zadośćuczynienie na podstawie art. 552 § 4 k.p.k. w brzmieniu obowiązującym do 1.07.2015r. (zob. m.in. postanowienie SN z dnia 20.09.2007 r., sygn. I KZP 28/07, KZS 2007, nr 12, poz. 45; wyrok SN z dnia 13.05.2010 r., sygn. WA 11/10, OSNK 2010 r., nr 1, poz. 999; wyrok SA we Wrocławiu z dnia 31.01.2012 r., sygn. II AKA 404/11, Legalis nr 745800; wyrok SA

w Gdańsku z dnia 18.12.2014 r., sygn. II AKA 424/14, Legalis nr 1263358; wyrok SA w Katowicach z dnia 7.05.2015 r., sygn. II AKA 72/15, Legalis nr 1285445). Stanowisko to, podobnie jak jego przeciwieństwo prezentowane w apelacji, mają jednak w sprawie znaczenie wybitnie drugorzędne, żeby nie powiedzieć żadne, przy czym Sąd Apelacyjny, podobnie jak sąd I instancji, nie kwestionuje tu faktu, że P. D. poniósł niewątpliwie negatywne konsekwencje związane z jego zatrzymaniem, które stanowiło dla niego co najmniej dolegliwość psychiczną.

Problem bowiem w tym, że wniosek pełnomocnika P. D. o zadośćuczynienie za niesłuszne zatrzymanie z dnia 10 czerwca 2015 r. wpłynął do Sądu Okręgowego w Szczecinie w dniu 12 czerwca 2015 r. i nie został rozpoznany przed 1 lipca 2015 r. Tego zaś dnia weszła w życie ustawa z dnia 27 września 2013 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania karnego oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. 2013, poz. 1247 ze zm.), która spowodowała szereg istotnych zmian w przepisach zarówno materialnych jak i proceduralnych, pozostające w związku z tokiem szeroko rozumianego procesu karnego, w tym również tych zawartych w rozdziale 58 kodeksu postępowania karnego, któremu nadała zresztą tytuł: „Odszkodowanie i zadośćuczynienie za niesłuszne skazanie oraz niesłuszne stosowanie środków przymusu” (art. 1 pkt 190-199 w/w ustawy), regulującym odpowiedzialność Skarbu Państwa m.in. za dokonane w toku postępowania karnego zatrzymanie. W konsekwencji zasadniczej zmianie uległ m.in. obowiązujący do tego czasu art. 552 § 4 k.p.k. Jego zaś rzeczowym odpowiednikiem w nowym prawie stał się art. 552a i b k.p.k., którego przepisy obowiązywały do 15 kwietnia 2016 r., kiedy to weszła w życie ustawa z dnia 11 marca 2016 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania karnego oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. 2016, poz. 437), która dokonała kolejnej już nowelizacji art. 552 k.p.k. Po 1 lipca 2015 r. prawo do odszkodowania i zadośćuczynienia z tytułu niewątpliwie niesłusznego zatrzymania w związku z prowadzonym postępowaniem karnym – zgodnie z art. 552b k.p.k. – przysługiwało zatem jedynie osobie innej niż oskarżony, natomiast w przypadku oskarżonego, Skarb Państwa ponosił odpowiedzialność z tytułu niewątpliwie niesłusznego jego zatrzymania jedynie w sytuacji przewidzianej w art. 552a § 1 k.p.k., tj. gdy wobec oskarżonego w zwykłym toku postępowania karnego, bez uruchomienia nadzwyczajnych środków zaskarżenia, tj. kasacji lub wznowienia postępowania zapadło orzeczenie uniewinniające lub wobec której umorzono postępowanie, a w tym to postępowaniu wykonany był środek przymusu w postaci zatrzymania, wyszczególniony w dziale VI k.p.k. i w związku z nim doznał on szeroko rozumianej szkody i krzywdy. Ten to ostatni przepis miał zaś zastosowanie w sprawie, a czego nie dostrzegł ani pełnomocnik w toku procesu, ani sąd I instancji wyrokujący w sprawie. Zdecydował bowiem o tym ustawodawca, który w przywołanej wyżej ustawie z dnia 27 września 2013 r. w jej art. 27, stwierdził, że: „przepisy ustaw wymienionych w art. 1-26 niniejszej ustawy, w brzmieniu nadanym niniejszą ustawą, stosuje się do spraw wszczętych przed dniem jej wejścia w życie, jeżeli przepisy poniższe nie stanowią inaczej”. Ustawodawca zatem, jako zasadę przesądził bezpośrednie działanie przepisów nowych i w zmienionej treści, w dniu ich wejścia w życie, do wszystkich sytuacji nimi regulowanych, niezależnie od tego, czy zostały zainicjowane pod rządami dotychczasowych przepisów i trwają, czy też powstały już po wejściu w życie ustawy (do 14.04.2016 r.).

Na gruncie zaś art. 552a § 1 k.p.k. przesłanką warunkującą odpowiedzialność odszkodowawczą Skarbu Państwa za zatrzymanie podejrzanego/oskarżonego (ale także za inne środki przymusu) – jak słusznie zauważył to już Sąd Apelacyjny w Katowicach w wyroku z dnia 3 lipca 2015 r., II AKA 220/15, LEX nr 1809496 – było/jest istnienie prawomocnego wyroku uniewinniającego oskarżonego lub umarzającego postępowanie w sprawie, w toku której nastąpiło zatrzymanie. W przypadku wnioskodawcy P. D. tego rodzaju sytuacja faktyczno-prawna się jednak nie zmaterializowała. W stosunku do niego w sprawie II K 800/16 nie zapadł bowiem ani wyrok uniewinniający, ani umarzający postępowanie. W/w wyrokiem Sądu Rejonowego w Stargardzie Szczecińskim z dnia 6 listopada 2015 r., sygn. II K 800/14, zmienionym wyrokiem Sądu Okręgowego w Szczecinie z dnia 30 maja 2016 r., sygn. IV Ka 260/16 został bowiem uznany za winnego popełnienia czynu kwalifikowanego z art. 229 § 3 k.k. i skazany na karę roku pozbawienia wolności oraz 100 stawek dziennych grzywny po 50 zł każda, przy czym wykonanie kary pozbawienia wolności warunkowo mu zawieszono na okres próby roku czasu, zobowiązując do informowania o przebiegu okresu próby co dwa miesiące. W punkcie IV części dyspozytywnej na podstawie art. 63 § 1 k.k. na poczet orzeczonej kary grzywny zaliczono mu zaś okres jego zatrzymania od 10.06.2014 r. do 11.06.2014 r. godz. 14.00 (k. 211 akt II K 800/14). To zaś na gruncie art. 552a § 1 k.p.k. (w brzmieniu nadanym ustawą z dnia 27 września 2013 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania karnego oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. 2013, poz. 1247 ze zm.) czyniło i czyni prawnie niemożliwym zaspokojenie roszczeń P. D. za zatrzymanie go w dniach 10-11.06.2014r., nawet, gdyby uznać je – jak

twierdzi się w apelacji – za niezasadne i nielegalne, tj. zastosowane z naruszeniem przepisów rozdziału 27 Kodeksu postępowania karnego, w szczególności jego art. 244 k.p.k., jak stwierdził to zresztą Sąd Rejonowy w Stargardzie Szczecińskim w postanowieniu z dnia 17 września 2014 r., sygn. II Kp 319/14 (k. 50-51 akt II K 800/14), ale które okazało się „zasadne” w kontekście ostatecznego wyniku procesu karnego, tj. wyroku skazującego i na jego gruncie, z woli ustawodawcy, bezspornie zrekomensowane.

Powyższe w konsekwencji czyni apelację pełnomocnika wnioskodawcy merytorycznie chybioną (zob. także wyrok SA w Krakowie z dnia 25.02.2016r., sygn. II AKa 240/15, Legalis nr 143539).

Tak argumentując Sąd Apelacyjny, działając na podstawie art. 437 § 1 i 2 k.p.k., zmienił zaskarżony wyrok Sądu Okręgowego w Szczecinie z dnia 13 października 2016 r., sygn. III Ko 364/15 w ten sposób, że jako podstawę oddalenia wniosku w miejsce art. 552 § 4 k.p.k. przywołał art. 552a § 1 k.p.k. w brzmieniu nadanym ustawą z dnia 27 września 2013 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania karnego oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. 2013, poz. 1247 ze zm.); w pozostałym natomiast zakresie wyrok utrzymał w mocy. Wprawdzie z dniem 15 kwietnia 2016 r., jak już wspomniano, weszła w życie kolejna ustawa, a mianowicie z dnia 11 marca 2016 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania karnego oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. 2016, poz. 437), która art. 1 pkt 131, nadała art. 552 § 4 k.p.k. ponownie brzmienie: „odszkodowanie i zadośćuczynienie przysługuje również w wypadku niewątpliwie niesłusznego tymczasowego aresztowania lub zatrzymania.”, przepis ten w sprawie nie ma jednak zastosowania z uwagi na fakt, że ustawodawca w w/w ustawie jednocześnie w jej art. 25 ust. 3 stwierdził, że „postępowania wymienione w działach XI i XII ustawy zmienianej w art. 1, wszczęte i niezakończone do dnia wejścia w życie niniejszej ustawy, toczą się do ich zakończenia według przepisów dotychczasowych”, tj. obowiązujących przed 15 kwietnia 2016 r., zatem na zasadzie przepisów wprowadzonych ustawą z dnia 27 września 2013 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania karnego oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. 2013, poz. 1247 ze zm.).

Koszty postępowania odwoławczego – zgodnie z art. 554 § 4 k.p.k. – ponosi Skarb Państwa.

Andrzej Olszewski Andrzej Mania Grzegorz Chojnowski